

Arbeid

Hoe productief is Nederland?

Het kabinet is er uitstekend in geslaagd om over de arbeidsongeschiktheid een brede maatschappelijke discussie te entameren. In deze discussie wordt steeds weer vermeld dat Nederland een zeer hoge arbeidsproductiviteit kent. Mede daarom zou het niet vreemd zijn dat het aantal arbeidsongeschikten in Nederland zo hoog is. De mensen moeten hier harder werken dan elders, zo luidt de redenering. Ook de omgekeerde causaliteit wordt wel naar voren gebracht. Door de minst productieve werknemers – ouderen, zieken, arbeidsongeschikten, minder geschoolden, minder gemotiveerden – buiten het arbeidsproces te zetten, via WAO, vut, Ziekte-wet enz., bereikt men dat de gemiddelde productiviteit van de resterende werknemers vanzelf hoger uitkomt. Over de hoogte van de arbeidsproductiviteit, hier en elders, alsmede over de ontwikkeling in de tijd, zijn echter weinig gegevens terug te vinden. De Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid heeft in het rapport *Een werkend perspectief* een paragraaf aan deze materie gewijd¹. Hierin worden gegevens voor het jaar 1987 gepresenteerd over het nationaal inkomen per hoofd, per werkende, per arbeidsjaar, en, voor een aantal landen, per arbeidsuur. Bij een vergelijking met de andere EG-lidstaten blijkt Nederland in 1987 op de zesde plaats uit te komen bij

Tabel 2. Inkomen per hoofd en per arbeidsjaar, 1960-1988 (Verenigde Staten = 100)

	1960	1970	1980	1988
<i>Bnp per hoofd</i>				
Nederland	47,9	53,8	56,0	50,1
EUR-6	43,1	50,7	56,1	53,7
OESO	57,5	64,9	69,2	70,0
<i>Bnp per arbeidsjaar</i>				
Nederland	46,4	54,6	63,2	61,9
EUR-6	35,7	46,7	56,9	59,4
OESO	52,9	61,0	68,3	71,5

het inkomen per hoofd, maar de eerste plaats te bereiken bij het inkomen per arbeidsjaar.

Tabel 1 is afkomstig uit genoemde WRR-studie. Terwijl Nederland een relatief laag inkomen per hoofd laat zien, ligt het cijfer voor het inkomen per gewerkt arbeidsuur zeer dicht in de buurt van de Verenigde Staten. Nederland passeert daarmee de meeste andere landen. Op grond hiervan werd geconcludeerd dat deze gegevens duiden op een hoge arbeidsproductiviteit².

Omdat deze gegevens alleen voor 1987 waren berekend, was het niet duidelijk of Nederland in de afgelopen periode een bovenmatige inkomensstijging te zien heeft gegeven. Deze bijdrage gaat hierop in.

Gegevens

In dit artikel worden gegevens gepresenteerd over het nationaal inkomen per hoofd en per arbeidsjaar voor de jaren 1960, 1970, 1980 en 1988; voor een overzicht van de inkomens per arbeidsuur ontbreken de gegevens. Voor het inkomen zijn twee bronnen genomen, namelijk het bruto nationaal produkt in prijzen van 1985 en lopende wisselkoersen (1960-1988) en het bruto nationaal produkt, uitgedrukt in koopkrachtpariteiten (1970-1980)³. Zoals zal blijken verschilt de Nederlandse positie bij deze twee

maatstaven, maar is de ontwikkeling over de tijd grosso modo hetzelfde. De laatstgenoemde maatstaf wordt als relevanter beschouwd, maar de eerstgenoemde reeks heeft weer het voordeel dat de reeksen hiervan al in 1960 aanvangen.

Omdat deeltijdarbeid de laatste jaren sterk in belang is toegenomen, en daarnaast tussen de verschillende landen soms belangrijk uiteenloopt, is het zinvol om de werkgelegenheid in arbeidsjaren uit te drukken. Voor die omrekening is enerzijds gebruik gemaakt van her en der gepubliceerde gegevens, anderzijds van berekenende schattingen⁴.

De berekeningen zijn uitgevoerd voor 22 OESO-lidstaten. Hier worden de uitkomsten gepresenteerd voor Nederland, de zes oorspronkelijke EG-lidstaten (EUR-6) en de OESO. Daarbij worden de uitkomsten van de Verenigde Staten steeds op 100 gezet.

Uitkomsten

Tabel 2 bevat gegevens over de ontwikkeling van het inkomen per hoofd en per arbeidsjaar voor de periode 1960-1988. Uit de tabel blijkt dat zowel de beide regio's als Nederland hun achterstand op de Verenigde Staten geleidelijk kleiner zien worden, vooral bij het inkomen per arbeidsjaar. Alleen in 1988 is sprake van een lichte teruggang (waarbij vooral de fluctuaties van de dollar een rol spelen). Een tweede conclu-

Tabel 1. Nationaal inkomen (in koopkrachtpariteit) per hoofd, per werkende, per arbeidsjaar en per arbeidsuur, 1987 (Verenigde Staten = 100)

	Inkomen per hoofd	Inkomen per werkende	Inkomen per arb.jr.	Inkomen per arb.uur
VS (absoluut)	18.297	39.090	44.078	22,69
	100	100	100	100
Canada	94,1	94,6	93,1	94,9
Nederland	66,6	78,0	84,5	94,9
Frankrijk	69,9	84,4	82,4	90,8
Zweden	76,8	69,6	74,4	88,6
Duitsland	72,7	76,5	71,2	81,0
Japan	71,9	69,6	69,2	60,5

Bron: OESO, *National Accounts 1968-1988*, Parijs, 1990, en eigen berekeningen WRR.

1. Zie Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid, *Een werkend perspectief: Arbeidsparticipatie in de jaren '90*, Den Haag, 1991, paragraaf 2.2.2.5.

2. Deze uitkomsten zijn een benadering voor de arbeidsproductiviteit, omdat geen rekening is gehouden met de bijdragen van natuurlijke hulpbronnen en kapitaal aan het nationaal inkomen.

3. Deze gegevens zijn afkomstig van diskettes, behorende bij de OESO, *National Account Statistics*.

4. Gegevens over bevolking en werkgelegenheid zijn ontleend aan OESO, *Labour Force Statistics*.

sie betreft Nederland. Terwijl Nederland in 1960 bij beide maatstaven gunstiger scoorde dan de EUR-6, blijkt de EUR-6 in 1988 bij het inkomen per hoofd hoger uit te komen, terwijl het verschil bij het inkomen per arbeidsjaar nagenoeg verdwenen is. Met andere woorden, per gewerkt arbeidsjaar vertoont Nederland weliswaar nog steeds een hoge produktiviteit binnen Europa, maar van de grote voorsprong in 1960 is nog maar weinig overgebleven. Dit duidt op een achterblijven van de produktiviteitsgroei in Nederland. Figuur 1 geeft hiervan een impressie. In alle gevallen blijkt er sprake te zijn van een daling in de inkomensgroei, maar die daling blijkt in het geval van Nederland forsers dan elders.

Omdat het bruto nationaal product, uitgedrukt in dollars, als een minder betrouwbare maatstaf voor vergelijking wordt beschouwd, bestaan er sinds een aantal jaren ook gegevens, op basis van de koopkrachtpariteitmaatstaf. Hierbij worden de verschillende valuta's verrekend op grond van waargenomen prijsverschillen van een standaardpakket aan goederen en diensten. In tabel 3 wordt een dergelijke inkomensmaatstaf gepresenteerd voor de periode 1970-1988, weer per hoofd en per arbeidsjaar. Het beeld verandert niet fundamenteel. De niveaus mogen dan wat uiteenlopen, de ontwikkeling over de tijd is gelijk. Bij het inkomen per hoofd komt Nederland in 1988 tamelijk achteraan. Terwijl in 1970 5 van de 22 landen een hoger inkomen per hoofd hadden, komt dat aantal in 1988 op 14 uit. Nederland vertoont nog wel een opvallend hoog inkomen per arbeidsjaar, zowel tegenover de EUR-6 als de OESO, maar ook hier is de voorsprong belangrijk verminderd of zelfs verdwenen. In de beschouwde periode is de achterstand op de Verenigde Sta-

Tabel 3. Inkomen, uitgedrukt in koopkrachtpariteit, per hoofd en per arbeidsjaar, 1970-1988 (Verenigde Staten = 100)

	1970	1980	1988
<i>Bnp per hoofd</i>			
Nederland	70,3	73,1	65,4
EUR-6	64,8	72,0	69,0
OESO	73,1	78,0	78,6
<i>Bnp per arbeidsjaar</i>			
Nederland	71,2	82,4	80,8
EUR-6	60,1	73,3	76,6
OESO	68,7	77,4	81,1

ten afgenomen, maar tegelijkertijd blijken de meeste andere landen in de beschouwde periode een nog sterkere groei te vertonen.

Conclusie

Nederland blijkt ook in 1988 in internationaal opzicht een hoog inkomen per arbeidsjaar te vertonen. Dat ondersteunt de veel gehoorde opvatting dat Nederland momenteel een hoge arbeidsproductiviteit kent. Maar deze bijdrage laat tevens zien dat Nederland vroeger een nog veel grotere voorsprong kende. Na 1970, en vooral na 1980 zijn veel landen fors op Nederland ingelopen. Dat weersprekt de in de aanhef beschreven opvatting dat Nederland in de afgelopen decaden een bovenmatige produktiviteitsgroei te zien heeft gegeven. Deze constatering lijkt daarmee niet de opvatting te ondersteunen dat de forse toestroom in de WAO veroorzaakt werd door forse produktiviteitsverbeteringen, waardoor steeds meer mensen het hoge tempo niet meer konden bolwerken. Dan zou in andere landen een vergelijkbare groei van arbeidsongeschiktheidsregelingen zijn opgetreden, en dat lijkt niet het geval.

Daarnaast dienen hier nog enige nuanceringen genoemd te worden. De Nederlandse sectorstructuur lijkt sterker dan elders op de diensten te zijn afgestemd. Deze activiteiten vertonen

over het algemeen geringere produktiviteitsstijgingen dan de industrie. Dat zou in kunnen houden dat, gegeven de bestaande sectorstructuur, Nederland toch een bovenmatige produktiviteitsstijging heeft weten te realiseren. Evenzeer kan gelden dat de technologische ontwikkeling in Nederland achterblijft bij die in andere landen, al dan niet als gevolg van stagnerende investeringen. Om toch te kunnen blijven concurreren, wordt dan meer, wellicht te veel, gevraagd van de werknemers.

Evenmin lijken de uitkomsten van deze bijdrage te bevestigen dat werkgemers erin geslaagd zijn door de uitstoot van minder produktieve werknemers de gemiddelde produktiviteit extra te verhogen. Er is al opgemerkt dat in andere landen, waar de produktiviteitsgroei hoger uitkwam, de groei van de arbeidsongeschiktheid minder sterk is geweest. Natuurlijk zijn er ook andere uitredingsroutes denkbaar (vroeg gepensioneerd, grijs/zwart circuit, enzovoort), maar feit blijft dat daar meer mensen werken dan hier, vooral in de oudere leeftijdscategorieën.

In de discussie over de arbeidsongeschiktheid is de hoge produktiviteit van Nederland een algemeen aanvaard gegeven. Deze bijdrage leert dat het huidige niveau weliswaar vrij hoog is, maar dat Nederland in het verleden tegenover de omringende landen een veel grotere voorsprong kende, wat impliceert dat de produktiviteitsstijging hier in de laatste decaden achterbleef bij die van andere landen. De opvallend sterke toename van het aantal arbeidsongeschikten in dit land wordt zo nog moeilijker verklaarbaar. Ook de wetenschappelijke discussie lijkt nog niet afgesloten.

C.W.A.M. van Paridon

De auteur is als stafmedewerker verbonden aan de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid. Deze bijdrage is op persoonlijke titel geschreven.

Figuur 1. Inkomensgroei per hoofd (PH) en per arbeidsjaar (PA), 1960-1988

